

TUTKIMUSRAPORTTI

LOVIISA

Loviisan maalinnoitus

Chiewitzinkadun maalinnoituksen tarkkuusinventointi 2017

ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
KATJA VUORISTO

Tiivistelmä

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut teki helmikuussa 2017 tarkkuusinventoinnin Loviisan Pohjoistulin korttelin 109 alueella Chiewitzinkadun lounaispuolella sijaitsevan maalinnoituksen luoteisosassa. Paikalla on venäläisten linnoitukseksi arvioitu osittain tuhoutunut maavalli. Maavallin pohjoisosa sijaitsee nykyisin pääosin rakentamattomalla tontilla, jonne on suunniteltu kerrostalon rakentamista. Museovirasto edellytti, että vallin rakenteet kartoitetaan ja niiden kunto arvioidaan ennen kuin rakentamisen vaikutukset muinaisjäännytykseen voidaan arvioida. Tarkkuusinventoinnissa havaittiin muutamia valliin liittyviä kivrakenteita sekä erilaisia maatäytekerroksia. Tutkitun linnoituksen pintakerrokset ovat suurelta osin tuhoutuneet, mutta maavallin laella on todennäköisesti alkuperäistä pintaa jäljellä, ja myös vallin alempia kerroksia on säilynyt. Vallin päälle on myös kasattu myöhemmin maata ja kiviä, ja näiltä osin on vaikea arvioida, kuinka hyvin linnoite on maakasojen alla säilynyt. Maavalli on arvioitu autonimisen ajan rakenteeksi, mutta sen linja on nähtävissä myös varhaisemmissa ruotsalaisissa kartoissa. On mahdollista, että pieni osa rakenteesta ajoittuu jo 1700-luvun puolelle.

Kannen kuva: AKDG5145:3 Koeojan pohjois-eteläsuuntaista osaa kaivetaan valliin. Idästä. Kuva Katja Vuoristo.

Sisällys

Tiivistelmä

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
1. Johdanto	4
2. Tutkimusalueen sijainti ja kunto.....	5
3. Loviisan maalinnoitus	5
4. Kenttätöyömenetelmät	6
5. Linnoitteesta tehdyt havainnot	7
6. Yhteenvedo	12
Lähteet.....	14
Kuvaluettelo	15
Yleiskartta	16

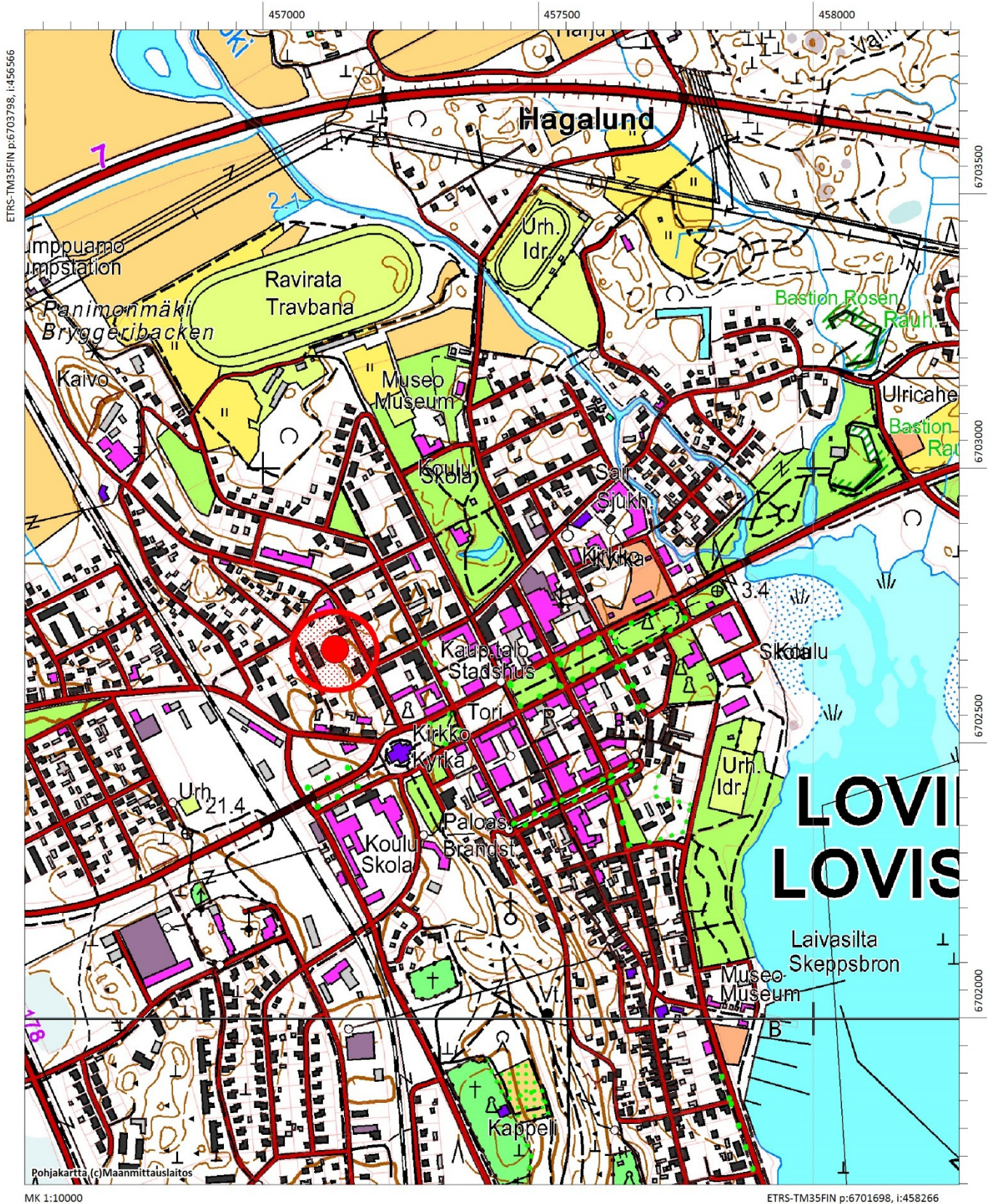
Arkisto- ja rekisteritiedot

Loviisa Loviisan maalinnoitus, Chiewitzinkadun maalinnoituksen tarkkuusinventointi 2017

Tutkimuskohteen nimi:	Loviisan maalinnoitus
Muinaisjäännösrekisterin tunnus:	1000003233
Tutkimuslaitos:	Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimusluvan numero:	MV/6/05.04.01.02/2017
Kaivauksenjohtaja:	FM Katja Vuoristo
Apulaistutkija:	FM Tuija Väisänen
Kenttätöaika:	1.2.–2.2.2017
Tutkimusten rahoittaja:	Ramboll
Kunta/kaupunki, kaupunginosa, tontti:	Loviisa, kaupunginosa 1 Pohjoistulli, kortteli 109, tontit 10–11
Maanomistaja:	Yksityinen
Tutkitun alueen pinta-ala:	Noin 1540 m ²
Tutkimusalueen sijaintikoordinaatit:	P:6702670, I: 457130 (ETRS89–TM35FIN)
Löydöt:	ei löytöjä
Raporttiin liittyvät digitaalikuvat:	AKDG5145:1–24
Tutkimusalueeseen liittyvät aikaisemmat tutkimukset:	1973 Lasse Ojonen, tarkastus 1977 Kati Heinämies, inventointi 2004 Johanna Enqvist & V.-P. Suhonen, inventointi
Aikaisemmat löydöt:	ei löytöjä
Alkuperäinen tutkimuskertomus:	Museoviraston arkisto, Helsinki
Kopiot:	Porvoon museo/Itä-Uusimaa, Ramboll Oy

Sijaintikartta

Tutkimusalue on merkitty punaisella.

Venäläisen linnoituksen pohjoisosa sijaitsee Chiewitzinkadun lounaispuolella ja kirkolta noin 200 metriä luoteeseen.

1. Johdanto

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut teki helmikuun alussa 2017 arkeologisen tarkkuusinventoinnin Loviisan maalinnoituksella Chiewitzinkadun lounaispuolen vallilla, joka on määritelty autonomisen ajan linnoituksen ainoaksi säilyneeksi osaksi. Tutkimukset tehtiin, koska alueella sijaitseville tonteille 10 ja 11 on suunniteltu asuintalojen rakentamista, ja Museoviraston Kulttuuriympäristöpalvelut edellytti kaavamuutos-alueella sijaitsevan kiinteän muinaisjäännöksen (Loviisan maalinnoitus, mj.rek.nro 1000003233) eli venäläisen linnoituksen pohjoisosan arkeologista tarkkuusinventointia. Rakennusaikataulun kiireellisyyden vuoksi kenttätöitä tehtiin talvella. Ennen tutkimusten aloittamista paikalla järjestettiin 24.1.2017 katselmus, johon osallistuivat Arkeologisten kenttäpalveluiden lisäksi Loviisan kaupunki sekä Oy Rakennuspartio.

Arkeologisten tutkimusten tarkoituksena oli dokumentoida tonteilla 10 ja 11 havaittavat valliin liittyvät rakenteet sekä muut linnoituksen kuntoon vaikuttavat tekijät. Lisäksi pyrittiin selvittämään oliko valleissa rakenteita, jotka eivät näy maanpinnalle. Tämän vuoksi valliin kaivettiin kaivinkoneella koeoja, joka kulki sekä lounais- että luoteissivun kohdalta. Kenttätöitä tehtiin 1.–2.2.2017, ja ne suorittivat tutkija Katja Vuoristo (FM) sekä apulaistutkija Tuija Väisänen (FM). Alueen dokumentoituihin käytettiin VRS-GPS –laitetta, ja lisäksi vallista otettiin digitaalikuvia. Löytöjä ei kaivauksissa havaittu. Tutkimuksista kerrottiin Arkeologisten kenttäpalveluiden Facebook-sivuilla.

Chiewitzinkadun linnoite on todettu venäläisten aikaiseksi. Kohteesta on maininta vuoden 1973 tarkastusraportissa, ja jo tuolloin linnoite on todettu osittain tuhoutuneeksi.¹ Kohde on tarkastettu vuoden 2004 inventoinnin yhteydessä, jolloin maavallista havaittiin jäännöksiä kolmessa kohdassa noin 200 metrin matkalla.

Venäläisten aikaiseen linnoitteeseen todennäköisesti liittyvät maavallit erottuvat myös Lidar-aineistossa (merkitty vihreällä). Vuoden 2017 tutkimusalue on ympäröity punaisella.

Osan 1970-luvulla havaituista vallin jäännöksistä todettiin tuhoutuneen. Vallin eteläpään todettiin säilyneen parhaiten, kun taas muilla paikoin se määriteltiin huonokuntoiseksi. Kohteesta kartoitettiin inventoinnin yhteydessä vain näkyviä kivirakenteita.²

K. Vuoristo

Helsingissä 17.2.2017

Katja Vuoristo, FM

¹ Ojonen 1973.

² Enqvist & Suhonen 2004, 23–24.

2. Tutkimusalueen sijainti ja kunto

Venäläisten 1800-luvun alkupuolella rakentama linnoite sijaitsee Chietwizinkadun lounaispuolella. Se alkaa heti Loviisan kirkon vieressä olevan puistikon reunalta Mannerheimintien kohdalta ja jatkuu luoteessa rakentamattomalle tontille (11) rajautuen sen vieressä olevaan asuttuun tonttiin (10). Linnoite kulkee vanhan harjun kohdalla kaakko-luodesuuntaisena kääntyen luoteispäädyssä tontilla 11 Chiewitzinkadun suuntaan koilliseen. Koillis-lounaissuunnassa se jatkuu vain lyhyen pätkän. Linnoite on suureksi osaksi tuhoutunut ja se on nykyisin kolmessa osassa. Selkeimmin se on erotettavissa kirkon viereisessä puistikossa, ja heikoiten keskivaiheilla kerrostalon pihan reunassa. Tontilla 11 linnoite erottuu korkeana vallina, jonka molempiin päätyihin on kasattu myöhemmin maata ja isoja kiviä. Vallin edustalla on tasainen pieni aukea, jossa kasvaa nuoria mäntyjä. Vallin päällä kasvaa muutamia isompia puita. Tutkimusalueella eli tonteilla 10 ja 11 maavallin kaakkoisrivusta on kuorittu maata lähes kauttaaltaan ja myös lounaissivua on muokattu runsaasti. Vallissa on kuitenkin säilynyt muutamassa kohdassa kivirakenteita, jotka erottuvat maanpinnalle ainakin silloin, kun alueella ei ole kasvillisuutta. Tontin 10 puolella vallin alarinnettä on paikoin leikattu ja sitä on myös tuettu kivi-muurilla. Muurin lounaispäässä on kuitenkin nähtävissä myös sammaloituneita kiviä, jotka voisivat olla alkuperäistä tukimuuria.

AKDG5145:2 Yleiskuva. Vallin koillis-lounaissuuntaiseen osaan kaivetaan koeojaa. Idästä. Kuva Katja Vuoristo.

3. Loviisan maalinnoitus

Loviisan eli silloisen Degerbyn lopullinen linnoitussuunnitelma valmistui kesällä 1747 ja rakennustyöt ajoituivat pääosin vuosiin 1749–1756. Degerby nimettiin Loviisaksi vuonna 1752, jolloin rakennustyöt olivat hui-pussaan. Vuodesta 1754 lähtien Helsingin linnoittaminen meni Loviisan puolustusrakentamisen edelle ja rakentaminen hidastui. Alun perin linnoituksesta piti tulla muodoltaan kuusisakarainen tähti, jonka laajat ulko-varustukset olisivat käsittäneet kaksi itäpuolella sijaitsevaa bastionia ja kolme nuolimaista reduttia sekä kolme sarvilinnaa. Linnoitustöihin liittyi alusta lähtien useita ongelmia, kun rakennusmateriaalista, työvoimasta ja majoitustiloista oli puutetta. Lisäksi linnoituksen rakennuspaikka osoittautui huonoksi, sillä maaperä oli paikoin aivan liian pehmeää tukevien kivimuurien rakentamiseen. Bastioninen rakentaminen jäi suurelta

osin maavallien varaan, mutta ulkovarustuksia saatiin rakennettua hieman enemmän, ja mm. Harjun sarviliinan kivimuuri ehdittiin saada paikoin täyteen korkeuteensa.³

Vuonna 1757 linnoitustyöt pysähtyivät Pommerin sodan vuoksi, kun työvoimana käytettyä sotaväkeä tarvittiin sotaan. Sodan päätyttyä 1763 Loviisa oli joutunut taka-alalle puolustuksen kannalta, ja suurin osa työvoimasta toimi Svartholman linnoituksella. Suomen sodan aikana helmikuussa 1808 venäläiset miehittivät Loviisan ja 1850-luvulla Krimin sodan myötä koko bastionilinnoituskausi päättyi Suomessa.⁴

Loviisan maalinnoitus jäi jo ruotsalaisten aikana keskeneräiseksi ja maastossa on nähtävissä varustuksen rakentamisen eri vaiheita. Venäläisten miehityksen aikana Loviisan puolustusta pyrittiin suuntaamaan länteen päin, ja 1800-luvun alussa jatkettiin kaupungin länsipuolella 1700-luvulla osin keskeneräiseksi jäänyttä Harjun linnaketta. Se on merkitty jo ruotsalaisten piirustuksiin, mutta 1750-luvulla osaan Harjun linnaketta on tehty vain perustustöitä. Linnake on ollut vanhan eteläisen rantatien läntinen portti.⁵ Suuri osa Loviisan linnoitteesta on tuhoutunut kaupungin laajentuessa.

4. Kenttätömenetelmät

Ennen tutkimusten aloittamista paikalla järjestettiin 24.1.2017 katselmus, johon ottivat osaa myös Loviisan kaupunki sekä Oy Rakennuspartio. Arkeologisista kenttäpalveluista paikalla olivat Katja Vuoristo ja Petro Personen. Katselmuksessa sovittiin tarkemmin työmenetelmistä, ja mietittiin kaivinkoneen käyttämistä vallien tutkimiseen. Kaivinkone luvattiin järjestää lyhyellä varoitusajalla Rakennuspartion toimesta. Kenttätöille haettiin Museovirastolta tutkimuslupa, koska maavallin tutkimiseen käytettiin kajoavia menetelmiä. Lupa käsiteltiin nopealla aikataululla ja kenttätöitä saatiin tehtyä jo seuraavalla viikolla katselmuksesta eli helmikuun alussa.

Maastotöiden ajankohta määräytyi rakennusaikataulun perusteella talvikauteen, ja tarvittaessa oli varauduttu roudan sulattamiseen lämmittämällä. Tätä ei kuitenkaan tarvinnut tehdä, koska maanpinnalla oli vain muutaman sentin routakerros ja se ei haitannut kaivinkoneella kaivamista. Maassa oli vain ohut kerros lunta, joka luonnollisesti heikensi hieman näkyvyyttä, mutta toisaalta rakenteiden erottaminen oli helpompaa kuin kesällä kasvillisuuden alta. Vallien poikki tehdyssä koeajassa havaitut ilmiöt saatiin dokumentoitua ensimmäisen kaivauspäivän aikana, joten yön aikana satanut kevyt lumipeite ei haitannut sen dokumentointia. Toisena päivänä pystyttiin keskittymään maanpinnalle näkyvien rakenteiden dokumentointiin, mutta on mahdollista, että jotain pientä on lumen vuoksi saattanut jäädä huomioimatta. Kohteesta tehtiin yleiskartta, johon on merkitty kaikki vallista tehtyt havainnot. Profiilikarttoja ei koeajasta voitu tehdä suuren sortuma-vaaran vuoksi. Tämän vuoksi vallin poikkileikkaus on dokumentoitu ainoastaan valokuviin.

Kenttätöiden yhteydessä paikalle avattiin yksi koeaja, joka ylsi sekä vallin lounais- että luoteissivuille. Luoteissivulle koeaja tehtiin kohtaan, jonka vieressä alkoi vallin päälle kasattu täytekerros. Sen kohdalla haluttiin tarkistaa, jatkuuko valli koilliseen. Lounaissivulle koeaja avattiin vallin keskivaiheille, sen poikki kulkevan matalamman kohdan tienoille. Tämän kaakkoispuolelle jäi selkeä kivistä ladottu rakenne. Koeaja kaivettiin vallin maakerrosten alapuoliseen moreenisorakerrokseen saakka, jonka oletettiin olevan puhdasta pohjamaata. Ojaa ei kaivettu kokonaan vallin poikki. Kenttätöiden lopuksi koeaja täytettiin kaivinkoneella.

---

³ Peltonen & Suhonen 2011, 129–135; Sirén 1995, 10–11.

⁴ Peltonen & Suhonen 2011, 130, 152, 154; Sirén 1995, 12–13.

⁵ Ojonen 1973, 4.

AKDG5145:4 Koeojan pohjois-eteläsuuntaista osaa kaivetaan. Lännestä. Kuva Katja Vuoristo.

AKDG5145:6 Koeojan koillis-lounaissuuntainen osa on kaivettu vallissa olevan osittain tuhoutuneen kohdan poikki. Koillisesta. Kuva Katja Vuoristo.

Koeojan ja koko alueen kartoitus tehtiin VRS-GPS –laitteella, jonka tarkkuus on ± 2 cm. Tutkimuksessa käytetyt koordinaatit ovat Loviisan kaupungin käyttämää ETRS-GK 26 järjestelmää ja korkeudet on ilmoitettu N60 korkeusjärjestelmässä. Mittaukset muutettiin DWG-muotoon Topcon Link –ohjelmassa ja ne digitoitiin AutoCad LT 2015 –ohjelmalla (ks. yleiskartta s. 15). Jälkitöissä alueen mittaustuloksia on verrattu maalinnoitusta kuvaaviin ruotsalaisiin ja venäläisiin kartta-aineistoihin. Kartoituksen lisäksi aluetta dokumentoitiin valokuvaamalla. Kaivauskuvat on luetteloitu WebMuskettiin päänumerolla AKDG5145. Tutkimuksissa ei tullut esiin löytöjä.

5. Linnoitteesta tehdyt havainnot

Tonteilla 10 ja 11 säilynyt vallin pätkä erottuu paikalla epämääräisenä kumpuna, jonka päälle on paikoin kasattu maata ja kiviä. Selkeimpänä paikalla erottuu vallin pohjoisosa, joka näyttää muodostavan pohjoiseen kärkeäisen kulman. Valli jatkuu koilliseen, mutta tontin 11 reunassa se peittyy maakasan alle. On vaikea sanoa, kuinka pitkälle se maakasan alla jatkuu. Viimeistään se rajautuu Chiewitzinkadun varressa olevan jalakäytävän lähelle. Pohjoiskärjestä kaakkoon lähtevä vallin osa on tuhoutunut laajoilta alueilta valliin kohdistuneen maankaivun myötä. Valli rajautuu lähelle viereisen tontin reunaa.

AKDG5145:17 Vallin koillispäähän on kasattu myöhemmin kiviä ja maata. Osa vallista jäänee maakasan alle. Etelästä. Kuva Katja Vuoristo.

Vallin kaakkoispäädyssä havaittiin kuitenkin lähellä vallin lakea kahdessa kohdassa ulkosivulla säilynyttä pystysuoraa kivimuuria. Rakenteen sijainti viittaa mahdolliseen rintamuriin. Koeojan vieressä oli selkeä 2–3 kivikerroksesta koostuva muurin pätkä, jonka leveys oli noin metrin. Rakenteen alimmassa kivessä oli nähtävissä muurin suuntainen kiven reunassa erottuva porausjälki. Tästä rakenteesta hieman kaakkoon aivan säilyneen vallin päädyssä oli myös jäljellä pieni pätkä osittain sortunutta kivimuuria (ks. kartta s. 15).

AKDG5145:13 Vallin lounais- eli ulkosivun puolustusmuuria oli säilynyt muutamassa kohdassa pari kivikerrosta. Pohjoisempi osa. Lännestä. Kuva Katja Vuoristo.

AKDG5145:15 Vallin lounais- eli ulkosivun puolustusmuuria oli säilynyt muutamassa kohdassa pari kivikerrosta. Eteläisempi osa. Lännestä. Kuva Katja Vuoristo.

AKDG5145:14 Yksityiskohta lounaissivun tukimuurin kiveyksestä. Pohjoisempi osa. Keskimmäisessä kivessä erottuu pitkittäinen porausjälki. Luoteesta. Kuva Katja Vuoristo.

Maavallin koillis-lounaissuuntaisen osan ulkosivu ulottuu tontille 10. Vallin ulkosivun alareunaa on tuettu ilmeisesti tontilta 10 raivatuilla kivillä. Kiveyksessä on kuitenkin nähtävissä sen lounaispäädyssä ja keskiosassa sammaloituneita raivattujen kivien taakse jääviä ladottuja kiviä. Lisäksi yhdessä kohdassa näyttäisi olevan mahdollisesti vanhaan tukimuriin liittyviä kiviä, jotka ulottuvat myös hieman ylemmäs alarinteessä. Myös parissa muussa kohdassa erottui muutamia kiviä, jotka voisivat liittyä vallin rakenteisiin. Suurimmaksi osaksi vallin ulkosivut ovat kuitenkin kärsineet myöhemmästä maanotosta ja viereisten tonttien rakentamisten yhteydessä tehdyistä leikkauksista. Näyttäisi siltä, että maavallista on säilynyt täysin tai lähes ehjänä ainoastaan vallin laki, joka sekin oli rikkoutunut koeojan lounaisosan kohdalta.

AKDG5145:20 Vallin pohjoiskärki ja kaakkoissivu. Alaosan kiveyksessä on säilynyt luultavasti myös vallin aikaista tukimuuria, mutta siihen on myös lisätty kiviä myöhemmin. Edustalla tontilta 10 raivattuja kiviä. Luoteesta. Kuva Katja Vuoristo.

AKDG5145:21 Vallin kaakkoissivun todennäköisesti alkuperäistä tukimuuria. Luoteesta. Kuva Katja Vuoristo.

Koeojan luoteisosassa eli koillis-lounaissuuntaisessa vallissa todettiin päällimmäisenä hiekkakerros, jonka alta tuli kivien sekainen sora. Vallin pohjalla oli suurista kivistä muodostuva kerros ja niiden välissä oli paikoin savea soran seassa (ks. kartta s. 15). Kivet olivat puhtaan pohjasoran päällä ja niiden tulkittiin olevan todennäköisesti vallin perustuskiviä. Kivet rajautuivat vallin sisäsvun alareunaan. Valliin käytetyssä maa-aineksessa havaittiin vain pari tiilenpalasta, muuten hiekka- ja sorakerrokset olivat täysin löydöttömiä.

AKDG5145:7 Koeojan pohjois-eteläsuuntainen osa. Etelästä. Kuva Katja Vuoristo.

AKDG5145:8 Koeojan pohjoispään profiili. Kuvassa erottuu ojan molemmilla reunoilla pohjalla sijainneita isoja kiviä. Etelästä. Kuva Katja Vuoristo.

Koeojan lounaisosassa eli kaakko-luodesuuntaisessa vallissa todettiin selkeämpiä valliin liittyviä täyterokkia. Vallin ulkosivulla oli paksuhko kerros punertavaa karkeaa merihiekkaa, jota oli selvästi käytetty vallin

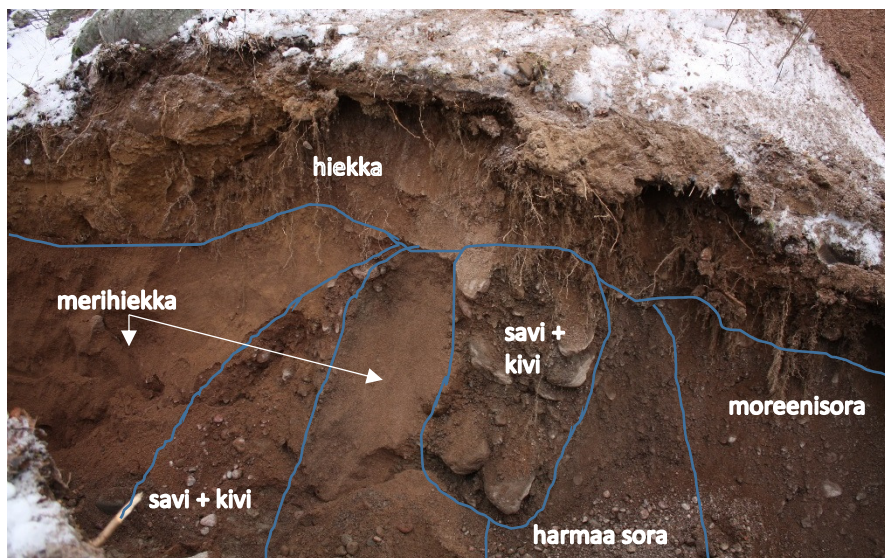
ulkosivun täyteaineena. Hiekka erottui selkeästi ojan luoteispäädystä vallin rinteen suuntaisena kerrostumana. Karkean hiekkakerroksen päälle oli muodostunut ohuempi hienosta hiekasta koostuva kerros. Karkean merihiekkakerroksen alta paljastui koeojan poikkimenevä vallin harjanteen suuntainen pienten kivien ja saven sekainen ladottu rakenne, jonka leveys oli noin 70 cm. Kyseessä oli luultavasti vallin perustamiseen liittyvä rakenne. Myös sen koillispuolella erottui noin metrin päässä saven ja kiven sekainen kerros. Tällä kohdin kivet ja savi erottuivat luoteisprofiilissa kapeana raitana ylös lähes vallin pintaan saakka. Savi- ja sorakerros rajasi karkean merihiekan sekä vallin sisäisivulla olevan moreenisoran, joka vaikutti luontaiselta kerrostumalta (ks. kartta s. 15).

AKDG5145:9 Koeojan koillis-lounaissuuntainen osa kaivettuna. Edustalla profiilissa näkyy vallin täyttöhiekkaa ja ojassa erottuu heikosti saven sekä nyrkin kokoisten kivien muodostama ojan poikki menevä rakenne. Lounaasta. Kuva Katja Vuoristo.

AKDG5145:10 Ojasta paljastunut saven ja kiven sekainen rakenne sekä vallin täyttöhiekkaa Kaakosta. Kuva Katja Vuoristo.

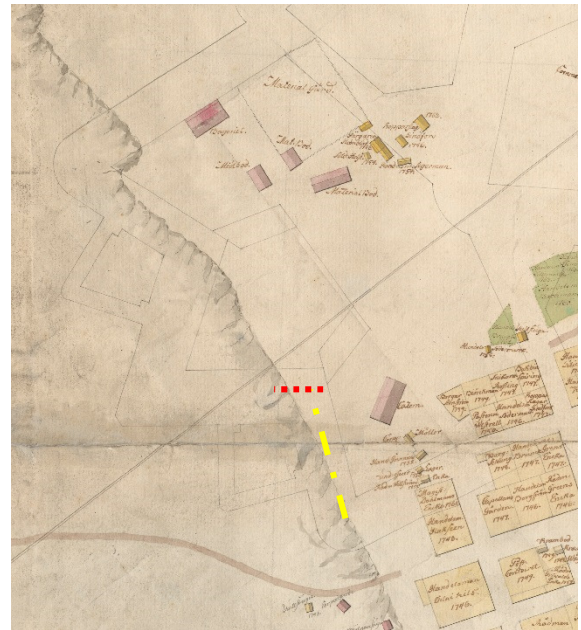
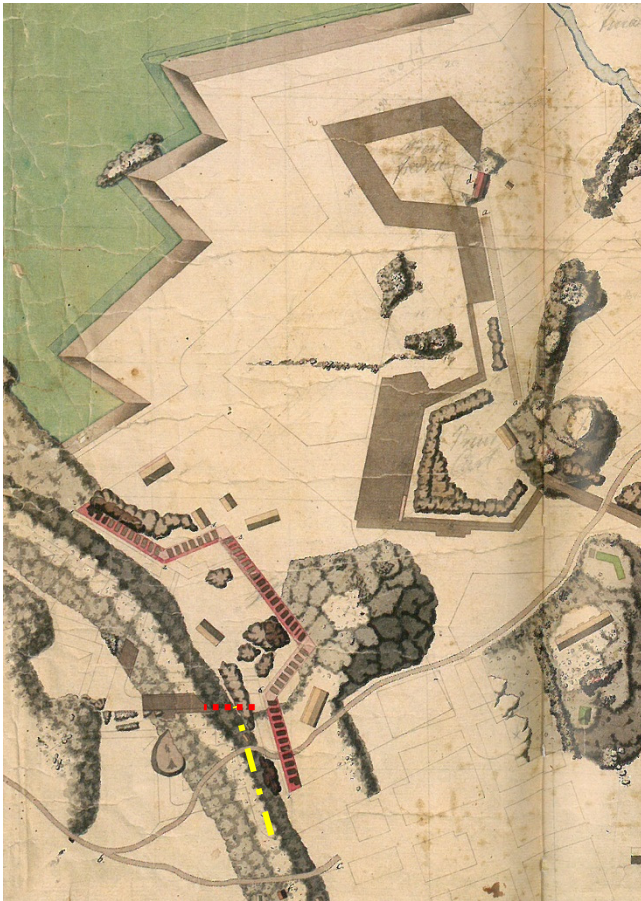
AKDG5145:12 Ojan luoteisprofiilissa erottui vallin täyttökerroksia. Profiilissa on nähtävissä vallin ulkosivun suuntaisesti meneviä kerrostumia. Vasemmalla erottuu myös valliä vasten kasattu paksu merihiekkakerros. Kaakosta. Kuva Katja Vuoristo.

Tutkimusten perusteella näyttäisi siltä, että paikalla on maavalli, joka muodostaa luoteeseen/pohjoiseen pienen ulokkeen. Korkeutta maavallilla on noin neljä metriä tontin 10 tukimuurilta vallin laelle mitattuna. Valli on tehty moreeniharjuun, jonka muotoa on todennäköisesti hyödynnetty maavallin ulkosivuilla. Sen päälle on tehty länsilounaaseen suuntaava rintamuuri tms. noin kaksi metriä korkeaan maavalliin, joka on kasattu luultavimmin vallissa käytetyn merihiekkakerroksen päälle. Vallin alaosa on luultavasti tuettu ulkosivulta kivillä.

AKDG5145:16 Vallin lounaissivua. Kiviset tukimuurit sijaitsevat nuolien kohdalla. Etelästä.
Kuva Katja Vuoristo.

Kyseessä voisi olla jo ruotsalaisten piirustuksissa erottuvan Harjun sarvilinnakkeeseen liittyvään puolibastioniin kuuluvaa puolustusvarustusta. Karttojen perusteella linnakkeeseen liittyvä kivimuuri valmistui jo 1750-luvulla, mutta muista siihen liittyvistä osista valmistui ilmeisesti vain pieni osa. Joihinkin karttoihin on kivimuurin länsipuolelle merkitty pääosin luonnoksena kolmisakarainen puolustusvarustus. Ilmeisesti vain osa keskimmäisestä puolibastionista valmistui ruotsalaisten aikana, ja venäläiset jatkoivat suunnitelman mukaista puolustusvarustusta 1800-luvun alussa. Vuosien 1755–56 linnoitustöitä kuvaavassa kartassa erottuu suunnitelmana nykyisen Chiewitzinkadun suuntainen valli paikalla sijainneen harjun kohdalla. Tämä osuu hyvin paikalla säilyneen venäläisen linnoituksen kohdalle. Luonnoksessa valli jatkuu puolibastionin maavalliin, josta on ilmeisesti rakennettu jo 1700-luvulla osa. Tämä kulmakohta näyttäisi osuvan melko hyvin nyt tutkitulle alueelle. Paikalla näkyvä luoteeseen suuntautuva kärki voisi olla puolibastionin maavallin itäpäätyä.

Suunnitelmapakarttoja 1750-luvulta. Nykypäiviin säilynyt venäläisten 1800-luvulla rakentama maavalli sijaitsee suunnilleen keltaisen katkoviivan kohdalla. Karttoihin on merkitty punaisella katkoviivalla kohta, joka voisi osua vuoden 2017 tutkimusalueelle. Vasemmalla erottuu Harjun sarvilinnasta 1750-luvulla ilmeisesti valmistuneet osat. Kivimuuri on ilmeisesti valmistunut kokonaan ja sen länsipuolella olevasta maavallista vain pienet pätkät.⁶

6. Yhteenveto

Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut teki helmikuussa 2017 tarkkuusinventoinnin Loviisan Pohjoistulilin korttelin 109 alueella Chiewitzinkadun lounaispuolella sijaitsevan maalinnoituksen luoteisosassa. Kenttätöyt kestivät kaksi päivää. Paikalla oli todettu jo aiemmin venäläisten linnoitukseksi arvioitu osittain tuhoutunut maavalli, jonka pohjoisosa sijaitsee pääosin rakentamattomalla tontilla. Paikalle on suunniteltu kerrostalon rakentamista, minkä vuoksi Museovirasto edellytti kaavoitetulla alueella vallin rakenteiden kartoittamista ja niiden kunnon selvittämistä.

Tarkkuusinventoinnissa maavalliin kaivettiin koeoja, jossa havaittiin linnoitukseen liittyviä täytemaakerroksia sekä perustuskiveyksiä. Lisäksi vallin lounaissivulla todettiin puolustukseen liittyviä kivimuurinpätkiä ja vallin luoteissivun alaosassa mahdollisia tukimuuriin liittyviä kiveyksiä. Linnoituksen sivujen pintakerrokset todettiin suurelta osin tuhoutuneiksi, mutta maavallin päällä on todennäköisesti alkuperäistä pintaa jäljellä. Myös vallin alempia kerroksia on säilynyt. Vallin päälle on kasattu myöhemmin maata ja kiviä, ja näiltä osin on vaikea arvioida, kuinka hyvin linnoite on maakasojen alla säilynyt. Maavalli ajoittune ainakin pääosin vuoden 1800-luvun alkupuolelle, mutta on mahdollista, että osa siitä on rakennettu jo ruotsalaisten aikana. Valli liittyy suunnitelmapiirroksissa olevan Harjun sarvilinnan länsipuolen puolibastioniin.

⁶ KA, Icj*9/-- Planritning af Lovisa Stad, 57M 169/18; Peltonen & Suhonen 2011, 130–131.

AKDG5145:19 Yleiskuva vallin lounais- eli puolustussivusta. Lounaasta. Kuva Katja Vuoristo.

AKDG5145:23 Koeojaa täytetään. Pohjoisesta.

AKDG5145:24 Koeojaa täytetään. Etelästä. Kuva Katja Vuoristo.

Lähteet

Painamattomat lähteet:

Enqvist, Johanna & Suhonen, V.-P. 2004. Loviisan maalinnoituksen inventointi vuonna 2004. Museovirasto.

Heinämies, Kati 1997. Loviisan maalinnoituksen inventointi 3.–6.5.1977. Museovirasto.

Kaupunkikartat Ijc* Loviisan kartat. Kansallisarkisto.

Ojonen, Lasse 1973: Kertomus hum.kand Lasse Ojosen virkamatkasta Loviisaan 14.–16.8.1973. Museovirasto.

VeSA Loviisan linnoitus- ja rakennuspiirustusten arkisto, MT Loviisa. Kansallisarkisto.

Painettu kirjallisuus:

Sirén, Olle 1995. Loviisan kaupungin historia 1745–1995. Loviisa.

Peltonen, Karim & Suhonen, V.-P. 2011. Loviisan maalinnoitus ja Svartholma. Suomalaiset linnoitukset 1720-luvulta 1850-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1318. Toim. V.-P. Suhonen. Helsinki.

Kuvaluettelo

Kuvanro	Aihe	Kuvaussuunta	Kuvaaja
AKDG5145:1	Yleiskuva. Vallin koillis-lounaissuuntaiseen osaan kaivetaan koeojaa.	Idästä.	Katja Vuoristo
AKDG5145:2	Yleiskuva. Vallin koillis-lounaissuuntaiseen osaan kaivetaan koeojaa.	Idästä	Katja Vuoristo
AKDG5145:3	Koeojan pohjois-eteläsuuntaista osaa kaivetaan valliin.	Idästä	Katja Vuoristo
AKDG5145:4	Koeojan pohjois-eteläsuuntaista osaa kaivetaan valliin.	Lännestä	Katja Vuoristo
AKDG5145:5	Koeojan pohjois-eteläsuuntaista osaa kaivetaan valliin.	Lounaasta	Katja Vuoristo
AKDG5145:6	Koeojan koillis-lounaissuuntainen osa on kaivettu vallissa olevan osittain tuhoutuneen kohdan poikki.	Koillisesta	Katja Vuoristo
AKDG5145:7	Koeojan pohjois-eteläsuuntainen osa.	Etelästä	Katja Vuoristo
AKDG5145:8	Koeojan pohjoispään profiili.	Etelästä	Katja Vuoristo
AKDG5145:9	Koeojan koillis-lounaissuuntainen osa kaivettuna. Edustalla profiilissa näkyy vallin täyttöhiekkaa ja ojassa erottuu heikosti saven sekä nyrkin kokoisten kivien muodostama ojan poikki menevä rakenne.	Lounaasta	Katja Vuoristo
AKDG5145:10	Ojasta paljastunut saven ja kivien sekainen rakenne sekä vallin täyttöhiekkaa.	Kaakosta	Katja Vuoristo
AKDG5145:11	Ojan luoteisprofiilissa erottui vallin täyttökerroksia.	Kaakosta	Katja Vuoristo
AKDG5145:12	Ojan luoteisprofiilissa erottui vallin täyttökerroksia. Profiilissa on nähtävissä vallin ulkosivun suuntaisesti meneviä kerrostumia. Vasemmalla erottuu myös valliä vasten kasattu paksu merihiekkakerros.	Kaakosta	Katja Vuoristo
AKDG5145:13	Vallin lounais- eli ulkosivun puolustusmuuria oli säilynyt muutamassa kohdassa pari kivikerrosta. Pohjoisempi osa.	Lännestä	Katja Vuoristo
AKDG5145:14	Yksityiskohta lounaissivun tukimuurin kiveyksestä. Pohjoisempi osa. Keskimmaisessä kivessä erottuu pitkittäinen porausjälki.	Luoteesta	Katja Vuoristo
AKDG5145:15	Vallin lounais- eli ulkosivun puolustusmuuria oli säilynyt muutamassa kohdassa pari kivikerrosta. Eteläisempi osa.	Lounaasta	Katja Vuoristo
AKDG5145:16	Vallin lounaissivua. Kiviset tukimuurit erottuvat keskiosan puiden takana.	Etelästä	Katja Vuoristo
AKDG5145:17	Vallin koillispäähän on kasattu myöhemmin kiviä ja maata. Osa vallista jäänee maakasan alle.	Etelästä	Katja Vuoristo
AKDG5145:18	Yleiskuva vallin sisäpuolesta. Koeoja ulottui vallin molemmille sivuille.	Idästä	Katja Vuoristo
AKDG5145:19	Yleiskuva vallin lounais- eli puolustussivusta.	Lounaasta	Katja Vuoristo
AKDG5145:20	Vallin pohjoiskärki ja kaakkoissivu. Alaosan kiveys on osittain vallin aikaista, mutta sitä on myös purettu. Lisäksi siihen on myös lisätty kiviä myöhemmin.	Luoteesta	Katja Vuoristo
AKDG5145:21	Vallin kaakkoissivun pääosin alkuperäistä tukimuuria. Tällä kohdin muuri on säilynyt parhaiten.	Luoteesta	Katja Vuoristo
AKDG5145:22	Vallin kaakkoissivu. Vallin rinnettä on kuorittu lähes kaikkialta.	Koillisesta	Katja Vuoristo
AKDG5145:23	Koeojaa täytetään.	Pohjoisesta	Katja Vuoristo
AKDG5145:24	Koeojaa täytetään.	Etelästä	Katja Vuoristo

